

Nepnieuws in alle soorten en maten

Nepnieuws

Helaas, nepnieuws is niet altijd eenvoudig te herkennen als onwaar. Soms heeft het de vorm van een broodje aap: een onschuldig verhaal over een onwaarschijnlijke gebeurtenis. Of een 'canard' zoals men in de journalistiek een serieuze publicatie noemt die achteraf onjuist blijkt. En soms worden er bewust berichten de wereld in geslingerd om mensen te misleiden. Zoals gebeurt bij propaganda in tijden van oorlog. Nieuws vormt in zo'n geval een integraal onderdeel van de strijd.

Desinformatie en misinformatie

Om nepnieuws beter te begrijpen, moeten we eerst kijken naar het verschil tussen desinformatie en misinformatie.

Desinformatie is opzettelijk vals en wordt verspreid om schade aan te richten.

Misinformatie is ook vals, maar degene die het verspreidt, realiseert zich dat niet, gelooft de informatie (deels) zelf en is er zeker niet op uit om schade aan te richten.

Misinformatie is van alle tijden. Wij mensen roddelen graag. Via sociale media is het bijzonder eenvoudig valse informatie te verspreiden. Des- en misinformatie zijn als gevolg daarvan overal en vragen voortdurend onze aandacht.

Soorten nepnieuws

Nepnieuws is niet per se kwaadaardig. Satire bijvoorbeeld is opzettelijk vals maar niet schadelijk bedoeld. Desinformatie is vaker wel schadelijk. De Amerikaanse onderzoeker Claire Wardle houdt zich al meer dan tien jaar bezig met de schadelijke effecten van foutieve informatie en hoe ze te bestrijden. Zij onderscheidt zeven duidelijke vormen van des- en misinformatie, op volgorde van weinig tot erg schadelijk:

- Satire of parodie
- Vals verband
- Misleidende inhoud
- Valse context
- Bedriegers
- Gemanipuleerde inhoud
- Volledig verzonnen inhoud

Satire/parodie

De satire of parodie heeft geen schadelijke bedoelingen, maar kan wel mensen op het verkeerde been zetten.

Vals verband

Claire Wardle spreekt van een vals verband wanneer een kop, foto of ondertekening geen relatie heeft met de rest van de inhoud. Dit is een veel voorkomend fenomeen op sociale media zoals Facebook. Neem een kop als deze: Matthijs van Nieuwkerk heeft ineens continu een pet op: 'Dit is waarom'. Het bericht suggereert uitleg over de pet van van Nieuwkerk. Het blijkt om niets meer dan een gerucht te gaan. De bij het artikel geplaatste foto is een willekeurig portret van de tv-presentator. Mét pet.

Misleidende inhoud

Op zichzelf juiste informatie kan gebruikt worden om een persoon of bepaald onderwerp te framen. Dat wil zeggen dat de lezer een bepaalde denkrichting opgestuurd wordt. Dat kan door bijvoorbeeld slechts een deel van de beschikbare informatie te gebruiken. Het Engelse 'frame' laat zich vertalen met 'kader' of 'denkraam'. De volgende kop bijvoorbeeld klopt als een bus: 'Drinkwater is dodelijk.' Maar *alleen* als je binnen vierentwintig uur meer dan vijf liter water drinkt. Dan loop je namelijk een hoog risico op watervergiftiging, met de dood tot gevolg.

Valse context

Een stapje verder op de ladder van desinformatie staan berichten met een valse context. Het bericht, de foto of video is zelf correct maar in een andere context geplaatst. Het is bijvoorbeeld heel eenvoudig om een oud filmpje van een ruzie waarbij klappen vallen te delen. Voorzien van het commentaar dat het dagelijks raak is in buurt zus en zo.

Bedriegers

Sites die zich voordoen als bekende, gerenommeerde sites vallen onder de bedriegers. Zo lijkt de informatie betrouwbaar. In deze categorie valt bijvoorbeeld een site die lijkt op die van de Telegraaf, compleet met logo. Wie de Telegraaf leest en vertrouwt, zal berichten op de nepsite ook voor lief nemen.

Gemanipuleerde inhoud

Er is nog een stap verder dan de eerder genoemde valse context. Dan gebruik je een bestaand bericht, foto of video en bewerkt die bewust om te misleiden. Rusland doet dit momenteel in Oekraïne.

Volledig verzonden inhoud

Helemaal bovenaan de ladder van desinformatie staan de berichten die 100 procent verzonden zijn. Helemaal niet gebaseerd op bestaand materiaal, maar bedacht en gemaakt om schade toe te brengen.

Motieven voor nepnieuws

Waarom is er eigenlijk zoveel nepnieuws? Er is niet een enkel motief. Nepnieuws kan veel geld opbrengen. Bedenk een kop die mensen aanspreekt en zorg dat veel mensen je nieuwspagina bezoeken. Op die pagina staat reclame. Meer bezoek is meer reclame-inkomsten. Andere motieven kunnen zijn: macht, propaganda, provocatie of de gevestigde orde aanvallen.

Nepnieuws herkennen

Er gaat, bewust en onbewust, veel onzin rond op internet. Zeker op sociale media. Blijf alert met de onderstaande tips:

- **Locatie**

Waar staat het bericht? Is het afkomstig van De Standaard, De Morgen, VRT NWS of van een volledig onbekende site? Bekende nieuwskanalen bieden informatie die gecheckt is.

- **Auteur**
Wie heeft het bericht geschreven? Is het iemand met verstand van het onderwerp waarover het bericht gaat?
- **Kop**
Overdreven en sensationele koppen wijzen vaak op nepnieuws.
- **Verder lezen**
Lees het hele bericht. Sluit de kop aan op het artikel, of staat het stuk vol onwaarschijnlijke beweringen?
- **Bronnen**
Zijn er meer sites die over hetzelfde onderwerp berichten? Of wordt hetzelfde bericht op verschillende plekken herhaald? Dikke kans dat het nepnieuws is.

Bron: Seniorweb